

IKER
GAZTE
NAZIOARTEKO
IKERKETA EUSKARAZ

IV. IKERGAZTE NAZIOARTEKO IKERKETA EUSKARAZ

2021eko ekainaren 9, 10 eta 11a
Gasteiz, Euskal Herria

ANTOLATZAILEA:
Udako Euskal Unibertsitatea (UEU)

GIZA ZIENTZIAK ETA ARTEA

**Uzkurtze epistemikoa: pobrezia-
erreproduzioa kapitalismo
kognitiboan**

Unai Bayon Aranburu

143-150 or.

<https://dx.doi.org/10.26876/ikergazte.iv.01.18>

Uzkurtze epistemikoa: pobrezia-erreproduktzioa kapitalismo kognitiboan

Bayon Aranburu, U.

Hezkuntza, Filosofia eta Antropologia Fakultatea; Filosofia Saila; Filosofia, Zientzia eta Balioak doktoretza programa.

E-posta: unaibayon@gmail.com

Laburpena

Ikerketa honen helburua da egungo testuinguru historikoan gero eta premiazkoagoa den arazo bat aztertzea: pobrezia-inguruneetan gertatzen den ahalmen kognitiboaren uzkurdua, alegia, uzkurtze epistemikoa. Pobrezia-inguruneek oinarritzko ahalmenen garapena oztopatzen dute, besteak beste, gaitasun kognitiboak eta komunikazio-gaitasunak biltzen dituztenak. Miranda Frickerren injustizia epistemikoen proposamenaren bereziki interesgarria eta kontuan eduki beharreko fenomeno da. Egungo testuinguru ekonomiko eta sozialean, kapitalismo kognitiboarena, hain zuzen ere, dinamika horien ondorio kaltegarriak eta pobrezia-erreproduktzioa bortizki indartzen dira, bukle amaigabe batzuen bidez.

Hitz gakoak: pobrezia, kognizio, epistemologia, injustizia epistemiko, kapitalismo kognitibo.

Abstract

The objective of this research is to analyze an increasingly urgent problem in the current historical context: the contraction of epistemic capabilities that occurs in environments of poverty, which can be described as epistemic contraction. Poverty environments obstruct the development of basic capabilities, those ones that enclose cognitive and communicative skills. This phenomenon is interesting and necessary in the literature created after Miranda Fricker's proposal of epistemic injustice. In the current economic and social context of cognitive capitalism the potential damaging effects of these dynamics and the chronification of poverty are precisely reinforced, through never-ending loops.

Key words: poverty, cognition, epistemology, epistemic injustice, cognitive capitalism.

1. Sarrera eta motibazioa

Ekonomia eta gizarte batean, non, alde batetik, ezagutzak gero eta paper garrantzitsuagoa duen, eta, bestetik, pobrezia-erreproduktzioa estrastrukturalki erreproduzitzen eta handitzen doan, ezagutzaren eta pobrezia-erreproduktzioaren arteko harremana estutu egiten da. Badira gizarte-egiturak eta -dinamikak, zeinak gaitasun epistemiko eta kognitiboaren loraldia sistematikoki oztopatzen duten, pobrezia-erreproduktzioa. Ikerketa honek aztertu nahi du nola funtzionatzen duen gaitasun kognitiboaren uzkurtze horrek, pobrezia-erreproduktzioerako eta kronifikatzerako orduan funtsezkoa bilakatzen ari den dinamika hori ulertzeko.

“Pobrezia, Giza Ahalmenak eta Injustizia Epistemikoak” GrALetik abiatutako bideari jarraiki, “Pobrezia Kronifikatua Kapitalismo Kognitiboan” MALarekin osatzen joan dena, nik planteatzen dudana ikerketa gai horren analisi sakon bat da, hiru zutabe nagusietan banatuta: ikerketa psikologikoen literatura, ekonomia politikoa eta filosofiaren adarra den epistemologia politikoa.

2. Arloko egoera eta ikerketaren helburuak

2.1. Auzi-egoera

"Kapitalismo kognitiboa metaketa-sistema desberdin bat da, non metaketa ezagutzan eta sormenean oinarritzen den, beste hitz batzuetan esanda, inbertitzeko modu immaterialetan" (Moulier-Boutang, 2011). Kapitalismo kognitiboan ezagutza eta sormena bihurtzen dira ustiapen-baliabide nagusiak eta, ondorioz, lana langilearen gaitasun kognitiboen arabera banatzen da, etengabeko ikaskuntza eta espezializazio logika baten baitan (Vercellone eta Giuliani, 2019). Azken batean, kapitalismo kognitiboak ezagutzaren ekoizpena funtsezko bihurtzen du balorizazioaren prozesu ekonomikoan (Fumagalli, 2010). Lan-merkatuaren digitalizazio eta 'kognitibizazio' horrek lan-faktorearen garrantzia murriztu du, ezagutza intentsiboari eta kualifikazio altuko lanei ekoizpen-prozesuaren oinarri geroz eta zabalagoa emanez (Eizagirre 2020).

Forma ekonomiko horiek berezko esplotazio moduak ekarri dituzte, eta horietan, gaitasun epistemiko, kognitibo edo intelektual nahikoak ez dituzten subjektuak ez dira hain esplotagarriak kapitalismo kognitiboaren ikuspegitik, lan kognitiborako ekoizpen-errendimendu txikiagoa baitakarte (Fumagalli, 2010). Gaitasun edo trebetasun horiek inoiz baino funtsezkoagoak bilakatu dira lan-eskakizunetarako kapitalismo kognitiboan. Hala, ezagutzak bazterketa tresna garrantzitsu gisa funtzionatzen du, gizarte industrialetan baino gehiago, langileak lan egiteko gaitasun epistemiko nahikoak dituztenen eta ez dituztenen artean zatituz (Moulier-Boutang, 2011).

Ezagutzari dagokionez, XX. mendearen amaierara arte ez zen ondorengo tesi hau proposatu: ezagutzaren balioa ezagutza-subjektuaren arabera aldatzen da. Tesi horretan ekarpen gehienak Zientzia, Teknologia eta Gizartearen ikasketak eta filosofia feministatik heldu zaizkigu, zeinak irmoki babestu zuten ezagutzaren ekoizpena ez dagoela gizarteko bidegabekeriaren eta aurreiritzien irismenetik kanpo. Are gehiago: askotan horien eroale da.

Miranda Frickerrek 2007an epistemologia politikoa irauli zuen liburua aurkeztu zuen: *Epistemic Injustice* (Fricker 2007). Injustizia epistemikoa gertatzen da agente baten ezagutza-subjektu kondizioa murrizten eta kaltetzen denean agente horrek duen posizio sozialagatik. Bi motatakoak izan daitezke. Testigantza injustizia gertatzen da identitate zapalduko subjektu baten sinesgarritasuna murriztua denean identitate horren kide izateagatik. Injustizia hermeneutikoak, aldiz, esan nahi du gizarteko ulermen eta interpretazio baliabideetan (hermeneutikoak) identitate horien esperientzia sozial ugari jasotzen dituztenen hutsunea dagoela, horiekiko ulermena eta interpretazioa zailduz. Injustizia horien atzean identitate-aurreiritzi negatiboek operatzen dute. Injustizia epistemikoaren ideia literatura filosofikoan presente zegoen baina kontzeptualizatu eta esplizitatu gabe zegoen praktika biltzen zuen. Hortik literatura ugari sortu zen (Kidd, Medina eta Pohlhaus 2017) proposamen hori aztertuz, aberastuz eta mota anitzeko gaiekin lotuz: arrazakeria, medikuntza, ezjakintasuna, etab. Sally Haslangerrek (2017) proposatu zuen bidegabekeria horiek gizarte-egitura eta -dinamika batzuei erantzuten dietela. Bere ikuspegi estrukturalistak injustizia epistemikoen jatorria egitura horietan txertatzen du, Frickerren dimensio etiko hutsa gaindituz.

Gizartean "justizia epistemikoa" lortzearen garrantzia behin eta berriz azpimarratzen du literatura horrek, injustizia epistemikoak bestelako bidegabekeria askorekin erlazionatua daudela defendatuz, horien sortzaile ere izan baitaitezke. Horren atzean aurkitzen den ideia orokorragoa hau da: ezagutza-posizioa edo posizio epistemikoa askotan posizio sozialaren ondorioekin nahaspilatzen dela, azkenak lehendabizikoa baldintzatuz onerako edo txarrerako (Broncano 2020).

Pobreziaren azterketari dagokionez, Amartya Sen eta Martha Nussbaumek *ahalmen* kontzeptua proposatu eta garatu zuten ongizatea eta askatasuna neurtzeko tresna gisa. Ongizate eta askatasun horiek neurtzen dituzten ahalmenen gabetzea litzateke pobrezia. Horrela, pobrezia subjektu batek

bere ingurunean gara ditzakeen ahalmenen arabera neurtu daiteke, pobrezia dimentsio ugartan neurtzeko aukera emanez. Ikuspegi honek ez du pobrezia ulertzen baliabide ekonomikoen gabezia hutsa bezala, baizik eta subjektu batek bere ingurunean garatu ditzakeen gaitasunen gabezia moduan. Hurbilketa horrek mota guztietako gaitasunak biltzen ditu: sozialak, kognitiboak, teknologikoak, ekonomikoak, elikadurakoak, aisialdikoak, etab.

Hala ere, ahalmenen ikuspegia ez dago kritikarik salbu: Hartmut Rosak dioenez, ahalmenak biderkatzeak ez du beti esan nahi "bizitza ona" eskuratzen denik. Ahalmenekin batera, Rosak interakzio sozialen erresonantzia areagotzea funtsezkoa dela proposatzen du (Rosa 2019), hau da, ingurunearekin bat etortzea, hura *entzutea*. Gainera, alderdi kognitiboan, oro har, ahalmenen ikuspegiak kontuan hartu behar du aberastasun ekonomikoak beste ezjakintasan mota batzuk ere sortu ditzakeela, pobrezia-inguruneek beste gaitasun epistemiko eta kognitibo mota batzuk sortzen dituzten bezala (Broncano 2019).

Ikerketa ugari diotena da, aldiz, pobrezia funtzionaltasun¹ gutxiagoko ezagutza-subjektuak sortzen dituela eta, gainera, gizarte digitalean fenomeno hau areagotu egiten da. Pobrezia gaitasun askoren garapena eragozten du, hala nola, kognitiboak eta komunikatiboak: hala adierazten dute hainbat ikerketa enpirikok eta meta-analisik (Hahn et al. 2013, Perou et al. 2019, Banerjee eta Tamis-LeMonda 2007). Ahalmen epistemikoen uzkurdu hori aztertzean, Frickerrek jatorrian planteatutakoak ikusten ez duen puntuitsu bat ikus daiteke, uzkurtze horrek ez baitu zertan aurreiritziekin inolako loturarik izan behar. Gainera, injustizia epistemikoekin lotura handia du, sortzen dituen kalteak oso antzekoak baitira. Ezin daiteke justizia epistemikoz hitz egin uzkurtze epistemiko horri aurre egin gabe eta gutxiago kapitalismo kognitiboan, non ahalmen epistemiko horien gabeziak pobreziarako bide zuzena bilakatu daitekeen.

2.2. Hipotesia eta helburuak

Ikerketa honen hipotesiak injustizia epistemikoen literaturan zentralak diren identitate-aurreiritzi negatiboan beharrezkotasunak sortutako puntu-itsu bati erantzuten dio. Bada fenomeno bidegabe bat zeinak kalteak sortzen dituen ahalmen epistemikoetan, aurreiritzi horien beharrik gabe. Fenomeno hori garrantzia handikoa da justizia epistemikoaren eta pobrezia ikuspegitik, bere ikusezintasun handiak kalte esanguratsuak sortzen baititu. Gainera, injustizia epistemikoak sortzeko eta birproduzitzeko ahalmen handia du bertan ematen den kosifikazio ezkutuen bitartez eta kapitalismo kognitiboaren garaian pobrezia erreproduzioan funtsezko eragile bihurtu da. Fenomeno hori uzkurtze epistemikoa da. Pobrezia kasuan ikusgarria da: pobrezia dimentsio epistemikoak, uzkurtze epistemikoa alegia, subjektu pobretuen ahalmen epistemikoak bidegabeki uzkurtzen ditu, desabantaila sistematiko batean kokatuz. Uzurtze hori parametro guztiz "neutral" eta "objektibo" bidez neurtu daiteke. Adibidez, algoritmo batek kalte horiek neurtu ditzake, baina horren jatorri soziala ezkutatu. Horrek bilakatzen du fenomeno hori hain arriskutsu.

Helburuei dagokienez, ikerketaren helburu orokorrak honako hauek dira:

- 1) Pobrezia eta uzkurtze epistemikoaren arteko erreproduzio dinamikak argitzea.
- 2) Dinamika horiek gure gizartean zer inplikazio dute ikertzea eta horiei aurre egiteko tresna praktikoa eta teorikoa garatzea.
- 3) Problematika euskarazko ikerketan eta pentsamenduan txertatzea.

¹ *Funtzional* kontzeptuaren bidez, testuinguru jakin batean eskailera sozialean gora egiteko balio duten gaitasunei egiten zaie erreferentzia, gaitasun horiengan, euren testuinguruarengan edo horiek eskuratzeko moduengan inolako balio-judiziorik egin gabe.

3. Ikerketaren muina

Ikerketaren muina lehen aipatutako puntu itsu hori den fenomeno argitzean datza. Hala ere, horretarako, ikerketak hainbat fase zeharkatuko ditu. Ikerketa hau GrAL-arekin hasitako eta MAL-arekin garatutako bide batean kokatzen da eta, lehen fase honetan, bide horretan garatu dudana hipotesi nagusi horren itxiera modukoa planteatzen dut. Beste modu batera esanda, nire ikerketak argitu beharreko fenomeno sozial eta epistemiko horren mugak ondo definitzea du helburu lehen fase honek, ikerketa-objektua zein den argi zehazteko.

Ikerketa-objektua den *uzkurtze epistemikoa* definitzeko, lehenik eta behin pobrezia aztertzeko markoa zehaztu dut. Marko hori Amartya Sen eta Martha Nussbaumek egituratu duten Ahalmenen Ikuspegiaren (CA, *Capability Approach*) baitan ezarri dut. Ikuspegi ireki honek ongizatea eta pobrezia galdera honen bitartez aztertzen du: “benetan zer egin dezake jendeak eta zein pertsona mota izatera iritsi daitezke?” (Robeyns 2017, 9). Horri erantzuna emateko, CAk *ahalmen (capability)* eta *funtzionamendu (functioning)* kontzeptuak proposatzen ditu. Funtzionamenduek pertsona batek zer egiten duen eta zer den adierazten duten bitartean (Sen 1992, 40), ahalmenek pertsona horrek inguruan eskuragarri dituen “askatasun edo aukera errealak” neurtzen dituzte (Robeyns 2017, 39; Nussbaum 2011, 20). Funtsean, CAk “jendeak zer egin eta zer izan dezakeen (bere ahalmenak) eta unean zer lortzen ari den (bere funtzionamenduak) aztertzen du” (Robeyns 2017, 36).

Beraz, CA dimentsio anitzeko tresna da eta pobrezia bereziki epistemikoa den dimentsiotik aztertzeko aukera ematen du, txirotasunak ahalmen epistemikoen gabeziarekin duen lotura behatuz. Gainera, ikuspegi horrek proposatutako *konbertsio-faktore* ideia garrantzizkoa da ikerketarako. Konbertsio-faktoretzat hartzen dira subjektu batek baliabideak funtzionamendu bihurtzeko duen maila zehazten duten faktoreak (Robeyns 2017, 45; Sen 1992, 37-38; 2009, 55-56). Kontzeptu hori uzkurtze epistemikoa argitzeko funtsezkoa izango den elementua da, subjektuek haragitzen dituzten gaitasunen (ez ahalmen) arteko ezberdintasunak garrantzi handikoak izan baitaitezke bidegabekeriak sortzerako orduan, batez ere, ezberdintasun horrek jatorri soziala badu.

Marko horretatik ikerketa honetan hain garrantzitsua den *ahalmen epistemiko* kontzeptua honela definitu dut:

Subjektu indibidual edo kolektibo batek testuinguru jakin batean duen posibilitate, aukera eta askatasuna jarduera epistemiko, kognitibo eta komunikatiboekin lotutako funtzionamenduak garatzeko.

Behin pobrezia aztertzeko markoa finkatuta eta uzkurtze epistemikoak biziki kaltetzen dituen ahalmen epistemikoak definituta, horiek injustizia epistemikoekin zein harreman duten ikertu dut. Beti ere, azterketaren zati hau injustizia epistemikoen literaturak dioenaren ikuspegitik gauzatu dut, literatura horrek dituen mugak eta puntuitsuak azaleratzeko.

Pobreziaren kasuan, ezagutza-subjektu gisa sufritzen diren lehen mailako kalteez gain (Fricker, 2017, 82. or.), bigarren mailako kalteak edo kalte praktikoak ere sortzen dituzte injustizia epistemikoek (Fricker, 2017, 86, 260-261), era guztietako ahalmenak kaltetzen dituztenak, baita ongizaterako funtsezkoak diren horiek ere (Fricker 2015, 254). Horrek pobrezia sortzen eta ugaltzen lagundu dezake. Injustizia epistemikoek eragindako kalte horien ondorioz, pobretutako subjektuak desabantaila sistematiko batean daude, ez bakarrik ezagutza-subjektu gisa, baita subjektu sozial eta funtzional gisa ere.

Kontuan izan beharrekoa da, ikuspegi horretatik, aurreiritzi horiek nondik sortzen diren. Horretarako Haslangerrek badu azalpena. Gizarte egiturek patrioi eta erregulartasunak ezartzen

dituzte gizataldeetan (Haslanger 2017, 284) eta horiek subjektuek haragitzen dituzten ezaugarri edo gaitasunak bilakatzen dira. Beraz, esan daiteke, gizarte egiturek 'jendea egin' egiten dutela (Haslanger 2017, 283-284) eta ondoren kosifikazioa ematen da ezaugarri horien jatorri soziala ezkututzen duena. Injustizia epistemikoak eragiten dituzten identitate-aurreiritzi negatiboak harreman sozial eta ekonomiko estrukturalen emaitza direla esan daiteke, pobretuen ahultasun epistemikoak kosifikatzen dituztenak. Guzti hori gertatzen da bukle itxura duen dinamika baten bitartez, etengabe erreproduzitzen eta justifikatzen dena (ikus 1 irudia).

Dena den, injustizia epistemikoen literatura hori guztia kontuan hartuz, puntu-itsu bat azaltzen da: digitalizazioak agerian jarri ditu aurreiritzirik gabe funtzionatzen duten kosifikazioak badirela, arriskutsuagoak direnak euren ikusezintasunaren ondorioz. Hori izan da ikerketaren hurrengo fasean zehaztu dudana: non dagoen puntu-itsua. Algoritmoen kasua argigarria da puntu-itsu hori argitzeko eta uzkurtze epistemikoaren fenomenoaren azterketari hasiera emateko.

Algoritmoek gizartean ematen diren zapalkuntzak erreproduzitzeko ahalmena dute (O'Neill 2019, 22; Noble 2018, 1-2, 29; Eubanks 2018, 126-127). Sozialki sortutako errealitate bidegabean ondorioak detektatzen dituzte (uzkurtze epistemikoenak) euren jatorri soziala ezkutatu. Parametro "objektiboek" epistemikoki uzkurtutako subjektua lanposturik gabe uzten dute, lanpostu baterako frogan puntu gutxiago lortu baititzakete epistemikoki uzkurtuta ez dagoenarekin alderatuz. Beraz, kapitalismo kognitiboak, ahalmen epistemikoak izan edo ez izatean oinarritzen den bazterketa inplikatzear gain, hainbat esparru sozialetara sarbidea izateko eta baliabideak eskuratzeko ebaluazio-prozesuak *arrazionalizatu* egin ditu, aurreiritziek sortu dezaketen bazterketa eta zapalkuntza are gehiago ezkutatu horien inolako beharrik izan gabe. Uzkurtze epistemikoak itsura hori hartzen du: aurreiritzietan oinarritzen diren injustizia epistemikoen kalteak eragin ditzake modu ezkuatuzkoan eta bortitzagoan, aurreiritzi horien beharrik ez baitu.

Beraz, uzkurtze epistemikoak kalte epistemiko eta praktikoak eragiten ditu eta, gainera, injustizia epistemiko sistematikoak eragin ditzake. Hori gertatzen da epistemikoki pobretutako inguruneak errealitatea direlako eta tresna "neutral" edo "objektibo" batek errealitate horrek bidegabeki sortutako ezaugarri batzuk detektatzen dituelako. Fenomeno horrek, gainera, egungo Europako kapitalismo kognitiboaren eta digitalizazioaren testuinguruan garrantzi handia hartzen du pobreziaren ugalketan.

Uzkurtze epistemikoak eraginda, gaitasun kognitibo errentagarriak ez dituen biztanleriak egungo europako kapitalismo kognitiboan kalte handia jasaten du: sozioekonomikoki baztertuak dira, prekarizazioa nagusi den ogibideetara kondenatuak, ogibiderik lortzekotan. Ingurune pobretuek, ahalmenen garapena oztopatzean, gaitasun kognitibo eta epistemikoak ere baldintzatzen ditu. Garapen horren baldintzapenean, badira gaitasun batzuk ez direnak modu egokian garatzen, esaterako, epistemiko, kognitibo eta komunikatiboak (Hahn et al. 2013, Perou et al. 2019, Banerjee y Tamis-LeMonda 2007). Funtsean, esan daiteke *uzkurtze epistemikoa* gertatzen dela maila sozioekonomiko baxuak zeharkatzen dituen testuinguru horietan eta uzkurtze horrek testigantza-injustiziak eta injustizia hermeneutikoek jasotzen ez dituzten dimentsioak zeharkatzen ditu (ekonomikoak, boterezkoak, egiturazkoak...).

Amaitzeko, gaitasun epistemikoen kamustea hiru puntu garrantzitsutan ezaugarritu dut.

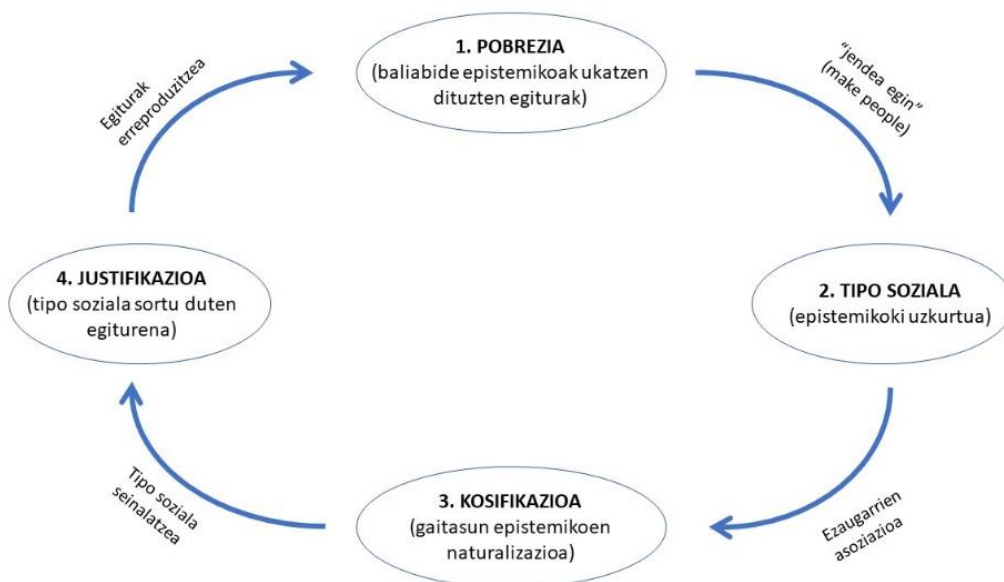
1. **Bidegabekeria estrukturala.** Egitura sozial eta materialek ingurune epistemikoki eta kognitiboki pobreak sortu ditzakete. Horrek, aldi berean, subjektu kognitiboki pobretuak sortzen ditu: egitura sozialek euren ahalmenen garapena baldintzatzen dute eta, baldintzapen horren baitan, gaitasun epistemiko, kognitibo eta komunikatiboak mugatzen dira. Funtsean, estrukturala den injustizia da, ez baitu behar agenterik edo intentzionalitaterik bidegabekeria hori elikatzeke.

2. **Injustizia epistemikoen literaturak ikusten ez duena.** Uzkurtze epistemikoa testigantza injustizia eta injustizia hermeneutikoen gainetik kokatzen da: ez du aurreiritzien beharrik eta horien sortzaile izan daiteke. Ahalmen epistemiko ugariren garapena oztopatu dezake aurreiritzi (testigantza-injustizia) eta baliabide hermeneutikoen hutsuneen (injustizia hermeneutikoa) beharrik gabe, hau da, ikusezin bilakatzen da Frickerretik abiatutako filosofiarentzat.

3. **Funtsezkoa justizia epistemikorako.** Injustizia epistemikoekin amaitzea ezinezkoa da ingurune epistemikoki pobretuak sortzen jarraitzen bada. Buklearen dinamikan ikusten da nola gaitasun epistemiko, kognitibo eta komunikatiboen uzurtze sistematikoen ondoren kosifikazioa erraz eman daitekeen, estigma soziala sortuz. Horrek aurreiritzi berriak sor ditzake, testigantza injustiziak eta injustizia hermeneutikoak birsortuz. Dena den, aurreiritzi eta injustizia epistemiko horiek gabe ere ezin genezake hitz egin justizia epistemikoaz, sistematikoki subjektu pobretuen ahalmen epistemikoak erasotzen baitira gizarte egituretatik.

3.1. Irudiak

Irudia 1. Bukle dinamikoen funtzionamendua

4. Ondorioak

Nahiz eta ikerketa fase goiztiar batean kokatu, nolabaiteko behin-behineko ondorio batzuk atera ahal izan ditut.

Alde batetik, pobreziaren eta uzurtze epistemikoaren bukle korapilatsu horrek filosofiak tradizionalki gizakiaren erdigunean jarri izan dituen gaitasunak txikitzeko ondorioa du: Aristotelesen *sophiatik*, Nussbaumen *giza-ahalmen zentraletara* (2000, 78-80). Uzkurtze epistemikoak giza ahalmenak loratzeko beharrezkoak diren testuinguruen gabeziari egiten dio erreferentzia, kapitalismo kognitiboan eskasia horiek sistematikoki erreproduzitzen direla salatuz. Gabezia horrek, gainera, pobreziaren kronifikazio geroz eta oldarkorragoa eragiten du, baita ere, edozein motatako injustiziekiko esposizio arriskutsua areagotu.

Bestetik, injustizia epistemikoen literaturari dagokionez, fenomeno honek puntu itsu bat argitzen du: erabat estrukturalki funtzionatzen duen eta aurreiritzien beharrik ez duen dinamika bidegabe bat, zeinaren eraginak injustizia epistemikoena bezain kaltegarriak izan daitezkeen, baina ikusezinagoak diren. Kapitalismo kognitiboak eta digitalizazioak, gainera, injustizia honen

eraginak modu esanguratsuan pozoitu ditu, urgentzia handiz aurre egin behar zaion arazo bilakatuz.

5. Etorkizunerako planteatzen den norabidea

Ikerketaren norabidea lau etapa desberdinetan planteatzen da.

Lehenik, injustizia epistemikoen gaineko literaturaren irakurketak dituen mugak finkatzea, pobrezia aztertze markoa ezartzea eta puntu-itsu horren kokapena zehaztatzea. Horrekin uzurtze epistemikoaren dimentsioak finkatu ditzaket. Fase horri amaiera ematen ari natzaio une honetan. Bigarrenik, gutxi gorabehera lehendabiziko urte eta erdiarekin kointzidituz, ikerketa zientifikoaren berrikuspenak gauzatuko ditut. Zientziak pobrezia edo ingurune pobretuen eta gaitasun kognitibo eta komunikatiboen arteko harremanean zer esan duen ikertzea da asmoa. Ondoren, arlo ekonomikora joko nuke, ikerketaren hurrengo fasea bezala. Lan-munduaren egitura modernoa ulertzea da helburua: kapitalismoaren fase kognitiboago honetan ematen diren harremanak ikertu eta gizarte digitalizatuen dinamiketan duten eragina aztertzea da zati honen helburua. Eta azkenik, bildutako ikerketa guztiaren gainean gogoeta filosofikoa egiteari ekingo nion.

6. Erreferentziak

BANERJEE, P. et al. (2007). Infants' persistence and mothers' teaching as predictors of toddlers' cognitive development. En *Infant Behavior & Development* 30: 479-491.

BRONCANO, F. (2019). *Puntos ciegos: ignorancia pública y conocimiento vallado*. Madrid: Lengua de Trapo.

- (2020). *Conocimiento expropiado. Una epistemología política en una democracia radical*. Madrid: AKAL.

EIZAGIRRE, A. (2020). "Covid-19aren krisia eta ekonomia globala: erronken azelerazioa", *Telesforo Monzon eLab* [online]. [<https://telesforomonzonlab.eus/covid-19aren-krisia-eta-ekonomia-globala-erronken-azelerazioa-3-3/>]

EUBANKS, V. (2020). *Automating Inequality: How High-Tech Tools Profile, Police and Punish the Poor*. New York: St. Martin's Press.

FRICKER, M. (2017). *Injusticia epistémica: el poder y la ética del conocimiento*. Barcelona: Herder.

- (2015). "Epistemic Contribution as a Central Human Capability". Hull, G. (ed.), *The Equal Society: Essays on Equality in Theory and Practice*. Lexington Books: Lanham, Maryland. 73-90.

FUMAGALLI, A. (2010). *Bioeconomía y capitalismo cognitivo. Hacia un nuevo paradigma de acumulación*. Madrid: Traficantes de Sueños.

HAHN, R. et al. (2014). Effects of Full-Day Kindergarten on the Long-Term Health Prospects of Children in Low-Income and Racial/Ethnic-Minority Populations. En *American Journal of Preventive Medicine* 46(3): 312-323.

HASLANGER, S (2017). Objectivity, Epistemic Objectification, and Oppression, en *The Routledge Handbook of Epistemic Injustice*. Abingdon: Routledge.

- (2019). Cognition as a Social Skill, en *Australasian Philosophical Review*. (por publicar). Enlace: https://sallyhaslanger.weebly.com/uploads/1/8/2/7/18272031/cognition_as_a_social_skill_-_final_apr.pdf
- KIDD, I., MEDINA, J., POHLHAUS & Jr., G. (Eds.). (2017). *The Routledge Handbook of Epistemic Injustice*. London: Routledge
- MOULIER-BOUTANG, Y. (2011). *Cognitive Capitalism*. Cambridge: Polity Press.
- NOBLE, S. U. (2018). *Algorithms of Oppression. How Search Engines Reinforce Racism*. New York: New York University Press.
- NUSSBAUM, M. (2000). *Women and Human Development: The Capabilities Approach* (The Seeley Lectures). Cambridge: Cambridge University Press.
- (2011). *Creating Capabilities. The Human Development Approach*. Cambridge: The Belknap Press of Harvard University Press.
- O'NEIL, C. (2018). *Armas de Destrucción Matemática. Cómo el Big Data Aumenta la Desigualdad y Amenaza la Democracia*. Madril: Capitán Swing.
- PEROU, R. et al. (2019). The Legacy for Children Randomized Control Trial: Effects on Cognition Through Third Grade for Young Children Experiencing Poverty. En *Journal of Developmental & Behavioral Pediatrics* 40(4): 275-284.
- ROBEYNS, I. (2017). *Wellbeing, Freedom and Social Justice. The Capability Approach Re-Examined*. Cambridge: Open Book Publishers.
- ROSA, H. (2019). *Resonancia. Una sociología de la relación con el mundo*. Madrid: Katz Editores.
- SEN, A. (1992). *Inequality Reexamined*. New York: Oxford University Press.
- (2009). *The Idea of Justice*. Cambridge: The Belknap Press of Harvard University Press.
- VERCELLONE, C. eta GIULIANI, A. (2019). "An introduction to cognitive capitalism: a marxist approach". Fumagalli, A., Giuliani, A., Lucarelli, S. eta Vercellone, C. (ed.), *Cognitive Capitalism, Welfare and Labour. The Commonfare Hypothesis*. New York: Routledge. 10-31.

7. Eskerrak eta oharrak

Lehenik, nola ez, esker beroenak nire tesiaren zuzendariak diren Ekai Txapartegi eta Jon Umerezi, zailak diren doktoretzako hastapenetan emandako laguntza izugarriatik; baita GEZKI-ko zuzendaria den Aitor Bengoetxeari ere, bere prestutasun eta laguntza handiagatik. Irati Zubia ikertzaileari ere nire esker onenak, nire ondoan egoteagatik graduan, masterrean eta, orain, doktoretzan eta inspirazio elementu garrantzitsua izateagatik. Ezin ahaztu Euskal Pentsamendurako Joxe Azurmendi Katedra Proiektuari ere eskerrak ematea, Filosofia, Zientzia eta Balioak masterra egiteko eta Joxe Azurmendi kongresuan parte hartzeko emandako laguntza guztiagatik. Oro har, Filosofiako fakultateko irakasle, langile eta ikasleei, bide hau posible egin baitute nire familia, bikote eta adiskideekin batera.